

Geschiedenis van Paviljoen De Leine

De eerste recreatie

Het ontstaan van de naam "De Leine"

De jaren 50 en 60

Grote veranderingen

Het ontstaan van het Zuidlaardermeer

De eerste recreatie

De eerste watersportbedrijven waren allemaal in handen van de landbouwers die rondom het meer woonden. Ze zagen in de ontwikkeling van de watersport een mogelijkheid om naast inkomsten te verwerven. In dit verband zijn er toen ook initiatieven ontwikkeld door Piet Nieboer in Kropswolde.

Vanaf hier staan wij aan het begin van de ontwikkeling van het recreatiecentrum "De Leine".

In 1932 begon Nieboer de Molenwijk te verbreden, zodat er ligplaatsen voor verhuurboten gecreëerd konden worden. De Molenwijk is nu nog te herkennen als de smalle sloot die de zuidgrens van "De Leine" vormt. Vanuit een aan zijn boerderij gebouwd schuurtje verzorgde hij de botenverhuur en later de verkoop van dranken.

In 1937 werden de eerste botenhuisen gebouwd. De toegangswegen naar het meer bestonden uit boerenlanen, met sporen, keien en kuilen. Tot de tweede wereldoorlog bleef deze situatie ongewijzigd, pas daarna is de grote ontwikkeling van de watersport en de actieve recreatie op gang gekomen. Niemand kon in de oorlogsperiode op vakantie naar het buitenland, zodat er een invasie van mensen naar het Zuidlaardermeer op gang kwam. Er kwamen steeds meer botenhuisen, sommige zelfs met een klein onderkomen voor de nacht erop.

In de jaren na de oorlog nam het recreatieve gebeuren rondom het gehele meer toe. Elektriciteit ontbrak, maar water kon altijd wel gehaald worden bij een van de boeren aan het meer. Ook verkochten de landbouwers een drankje en verhuurden enkele wat roeiboten. Optimaal was het niet, men moest ver lopen voordat men weer bij de boot of het botenhuis was. Daarom werd besloten om een keet bij het water te bouwen om van daaruit een betere controle op de botenverhuur te hebben en tevens de drankjes te verkopen.

Inmiddels kwamen ook de eerste particulieren die een ligplaats voor hun eigen bootje wilden huren.

In 1947 verkocht P. Nieboer zijn "bedrijf", dat inmiddels was uitgebreid met een haven aan een stichting. Deze stichting wilde het bedrijf een naam geven en ging ten rade bij het toenmalige polderbestuur.

Deze had er geen bezwaar tegen dat het bedrijf naar de daar gelegen polder "De Leine" vernoemd werd.

Het ontstaan van de naam "De Leine"

De naam de "De Leine" stamt uit Duitsland en is afgeleid van een riviertje dat in het Harzgebergte stroomt. De rivier "De Leine" heeft een lengte van 142 km., ontspringt in het Eicksfeld, stroomt door het Leinerbergerland en mondt uit in de Aller.

Aan de Woldweg in Kropswolde staat een boerderij waar de naam "De Leine" op prijkt, hier heeft vroeger een grote boerderij gestaan. De eerste bewoners van deze boerderij waren oorspronkelijk afkomstig uit het Leinerbergerland en hebben hun boerderij naar de rivier "De Leine" vernoemd. Ook de latere polder kreeg deze naam omdat de boerderijeigenaren daar sterke bemoeienissen mee hadden.

Op die manier is de naam "De Leine" verklaarbaar.

De jaren 50 en 60

De watersportvereniging "De Leine" ging voortvarend te werk, en binnen korte tijd werden er veel plannen gerealiseerd. De haven werd vergroot, en er werd ook een beschoeiingplan uitgevoerd. Ook moest er een echt paviljoen komen. Het bestuur ging op zoek, en vond een geschikt gebouwtje in Gorinchem. Deze militaire barak werd naar Kropswolde getransporteerd en er werd een pachter gezocht.

Ondanks dat het publiek steeds meer de weg naar het meer wist te vinden, liep de exploitatie niet zo best. Verschillende partners kwamen en gingen weer, er werd een terras aangelegd, er kwamen vissersbootjes voor de verhuur en de naam "De Leine" werd met grote letters op het dak geschilderd. Bij vele vissers werd de mogelijkheid tot het huren van een bootje bekend en het duurde niet lang of de zo bekende bootjes lagen in lange rijen zowel voor als achter het paviljoen.

Wanneer s'avonds de laatste gasten uit het paviljoen vertrokken duurde het niet lang voordat om 03:00 uur de eerste vissers al weer verschenen en een bootje wilden huren. De huur bedroeg 0,75 cent, dit bedrag kon na het vissen worden afgerekend in het paviljoen. Op deze manier probeerden de pachters van het paviljoen nog een graantje mee te pikken met de verkoop van de drankjes. In het begin van 1954 kwam Marten Smit, een voormalig schipper, als pachter van het paviljoen naar het Zuidlaardermeer. Hij had bij de watersporters meteen een streepje voor, want hij voelde ze perfect aan. Inmiddels had ook de Zeilvereniging Zuidlaardermeer besloten om de vereniging over te plaatsen naar "De Leine". Van het stichtingsbestuur kreeg de

zeilvereniging een prachtige 2 verdiepingen hoge starttoren cadeau. De zeilvereniging ging in haar nieuwe thuishaven een prachtige toekomst tegemoet. Het ledental nam toe, belangrijke zeilwedstrijden werden toegewezen en er werden nationale en internationale contacten gelegd. Deze schaalvergroting van het hele bedrijf dient nadrukkelijk binnen de maatschappelijke context van die dagen te worden geplaatst.

Het was een periode van economische bloei, de vrije zaterdag werd ingevoerd evenals een 40-urige werkweek. De bevolking begon er op grote schaal opuit te trekken, de zomerhuisjes kwamen in trek evenals de caravan. Maar ook zag men steeds meer zeil en motorjachten. Op al deze ontwikkeling werd uitstekend in gespeeld, zo werd er al in 1948 een geasfalteerde weg naar "De Leine" aangelegd. Er was inmiddels een andere vorm van recreëren opkomst, namelijk het kamperen.

Marten Smit zorgde er in 1957 voor dat er op zijn terrein een plank werd geplaatst met daarop een kraan. Veel meer accessoires waren er toen nog niet nodig voor een camping, een toilet ontbrak, daarvoor moest men naar het paviljoen. Natuurlijk

moest er wel reclame worden gemaakt voor de camping, er werd een eenvoudige folder gedrukt en zoon Berend had het idee om met deze folders aan de grens bij Nieuweschans te gaan staan, zo kreeg iedere voorbijganger een folder van "De Leine" in zijn hand gedrukt.

De eerste campinggasten kwamen uit Noorwegen, zij bleven enkele nachten. Bijna tegelijkertijd dienden zich ook de eerst vaste campinggasten uit de

omgeving aan. Zij zetten hun tentje of caravan gedurende het gehele zomerseizoen bij "De Leine" neer. In 1958 werd de eerste Zuidlaardermeerweek bij "De Leine" georganiseerd. Het bedrijf telde toen ongeveer 500 vakantiegangers die onder een tentdak sliepen of er hun tentje opzetten. Als pachter bij de stichting "De Leine" hebben Marten Smit en zijn vrouw Aaltje het inmiddels goed gedaan.

Eind 1959 besluiten zij om het bedrijf van de stichting over te nemen. Zij willen hun eigen plannen ontwikkelen, en het hele bezit gaat over in hun handen. Samen met de zonen Piet en Berend en hun echtgenotes Tinie en Antje richten zij zich op de uitbreiding van het bedrijf. Het worden jaren van hard werken, de havens worden uitgebouwd, er komen aanlegsteigers, er worden botenhuizen bijgebouwd en de camping raakt steeds voller. Het is een periode van ontwikkeling waarin de familie Smit van s'ochtends vroeg tot s'avonds laat in de weer is. Eind 1973 deelt Marten Smit zijn gasten mede dat hij gaat verhuizen naar Veendam.

Zijn gehele bedrijf heeft hij verkocht aan zijn kleindochter Elly en haar man Jan Schrage. Zij zetten vanaf dan de zaak voort.

Grote veranderingen

Na de overname van het recreatiecentrum "De Leine" door het echtpaar Schrage worden grote veranderingen in gang gezet. Diverse voorzieningen blijken verouderd en zijn aan vervanging toe.

De camping wordt uitgebreid 1,6 ha., en de caravans worden aangesloten op water, riool, elektriciteit, CAI en telefoon.

De toiletgebouwen worden gemoderniseerd en de havens krijgen nieuwe walbeschoeiing en aanlegsteigers. Er wordt besloten om een geheel nieuw paviljoen te bouwen, naar Fins model met 2 verdiepingen en 2 kegelbanen. Dat betekende wel dat het oude gebouw eerst moest worden afgebroken.

De bouw van het nieuwe paviljoen verliep voorspoedig en in September 1979 werd de eerste paal geslagen.

Na achttien maanden werd het nieuwe Café-restaurant geopend door de toen al 74-jarige Marten Smit.

Hij bood een scheepsbel aan, afkomstig uit het oude paviljoen.

Het paviljoen was nu met 500 m² grondoppervlak, een schitterend terras met uitzicht op het mooiste meer van Groningen en met de kegelbanen helemaal up-to-date.

Stap voor stap worden in de daaropvolgende jaren plannen gemaakt om het bedrijf nog meer uit te breiden en om aan de tegenwoordige kwaliteitseisen te kunnen voldoen.

"De Leine" aan het Zuidlaardermeer, een bedrijf in beweging, is al 50 jaar voor velen een (t)huishaven.

Het ontstaan van het Zuidlaardermeer

Voor de wordingsgeschiedenis van het zuidlaardermeer moeten we terug naar de grijze oudheid. Het is niet mogelijk om een bepaalde periode aan te wijzen voor het ontstaan van het meer. De eerste aanzet, als lager gelegen gebied, dateert uit de bekende ijstijden, en die duurden allemaal duizenden jaren. Tijdens 1 van die ijstijden werd het Hunzedal gevormd. Uit het noorden schoven kolossale ijsgevaarten, die honderden meters dik waren, naar deze streken. Ze namen uit het noorden geweldige steenblokken, kleine keien en gruis mee. In de daarop volgende ijstijden, (de derde interijstijd) steeg de zeespiegel als gevolg van het afsmelten van de landijsmassa's.

In het Hunzedal lag toen een uitloper van de Eemszee, wat ook blijkt uit klei- en zandafzettingen die op een diepte van 7-12 meter zijn aangetroffen. Tijdens het nadien optredende Wurm-glaciaal (de ijstijd voor het zgn. Holoceen) zijn daaroverheen weer lagen zand afgezet. Het Holoceen veroorzaakte een klimaatsverbetering, waardoor de zee weer landinwaarts drong.

Dit gebeurde in verschillende fasen van transgressie *1 afgewisseld door regressie *2, waarvan de sporen nog onder en rond het Zuidlaardermeer liggen in de vorm van elkaar afwisselende lagen zand, klei en veen. Tijdens 1 van deze transgressies is het Zuidlaardermeer ontstaan als een natuurlijke verbreding in een moerassige laagte van de Hunze.

Omstreeks 400 jaar voor Christus vestigden zich in die streek de eerste bewoners, Germanen afkomstig uit de omgeving van de Elbe. Tot omstreeks de Middeleeuwen is er weinig concreets bekend over het Zuidlaardermeer. Het meer lag er toen bij als een grote plas van niet al te grote diepte. De meest oorspronkelijke oerlagen kunnen we ook nu nog op sommige plaatsen in het meer terugvinden. De ruggen om het meer werden van oudsher het eerste bewoond. De

omliggende gronden liepen geregeld onder water. Dit gebeurde vooral in de winter als de zee rumoerig was of als er veel regen viel en het water niet snel genoeg kon afvloeien. In de 12e eeuw begonnen de bewoners ten Oosten van het meer met de eerste turfwinning. De benedenloop van de Hunze bij Groningen fungeerde daarbij als belangrijke verkeersader. Schepen vervoerden turf naar de stad, maar ook stenen die gebruikt werden voor de aanleg van we-

gen en huizen. De grootste complexen veen in de Groninger kleistreken waren in het bezit van het Klooster van Aduard. Zo ook het veengebied rond het huidige Wolfsbarge. Vanuit daar werd de eerste turfgraverskolonie gesticht. Het huidige meer ligt ingeklemd tussen twee ruggen van de Hondsrug; deze zijn weer verbonden door dwarsruggen die door het meer heengaan.

Deze ruggen zijn:

- De bargerskop - Deze ligt midden in het meer bij de zgn. 3 polletjes
- De marringskop - Gelegen aan de zuidkant van De Leine
- De zandrug die vanaf De Leine naar het Drents diep loopt

• *De zandrug bij de molen van Waterhuizen*

Op de eerste dwarsrug in het meer (de bargerskop) werd een nederzetting gevestigd, voorzien van een kapel. Die nederzetting werd ook gebruikt door schippers voor het afmeren, lossen en laden. De derde dwarsrug (die loopt vanaf De Leine richting palingboer Vos en Haren), was oorspronkelijk een zgn. "heerweg". Dit waren in de middeleeuwen de belangrijkste wegen voor het vervoer van soldaten en goederen. Het Eserklooster had in Kropswolde een nederzetting met veel land. Bij baggerwerkzaamheden zijn potscherven en kloostermoppen gevonden. Deze vondsten zijn afkomstig van een bidkapelletje dat vroeger aan deze heerweg stond. Reizigers konden daar tijdens hun lange voetreizen hun geloof belijden.

De afgravingen van het veen gingen door tot ongeveer het einde van de 17e eeuw. De zand- en hoogveen- gronden werden door de afgravingen veranderd in bouw- en weidelanden. De hunze werd vanaf het meer gekanaliseerd en via het Winschoterdiep

naar Groningen geleid. Na de kanalisering kreeg dit gedeelte van de Hunze de naam "Drents diep". In de tweede helft van de 19e eeuw ging er nog veel beroepsvaart over het Zuidlaardermeer. De producten van de boeren die om het meer woonden werden nog bijna allemaal per schip aan- en afgevoerd. De platbodems meerden dan af langs het groenland van de boer. Het was echter vaak zo dat het meer niet diep genoeg was om te laden en lossen. Er werd dan

een geul gegraven waar men door kon varen naar de boerderij. Tegenwoordig is het meer echter het meest bekend als zoet water reservoir, als natuurgebied en uiteraard vanwege het recreatieve gebruik.

*1 Mariene transgressie : Uitbreiding van de zee over het land door een stijging van de zeespiegel of door daling van het land

*2 Mariene regressie : het terugtrekken van de zee ten opzichte van het land

paviljoen de Leine

PAVILJOEN DE LEINE - Meerweg 62a - 9606 PP Kropswolde

Telefoon 0598 - 322700

info@paviljoendeleine.nl

www.paviljoendeleine.nl

2010. De Leine - Luit Wieringa
O-design - Aat Oosterhof

